

Vejlby kirke

Et fond i Sverige stiftet af hendes mand Andreas von Reiser skænkede lysekronen i kapellet i 1983 og fører stadig tilsyn med stedet. En kalkstenstavle på vestvæggen er ligsten over præsten Søren Olufsen Middelfart, præst ved kirken 1610 - 1613.

Nyere tid:

1913 blev kirken selvejende og 1924 gennemførtes en grundig restaurering. I Varmeanlægget fra 1883 ændres. Den gamle altertavle genopsættes, en Titusstage foræres ved genidvidelsen og får plads på alteret mellem de to gotiske malmstager fra middelalderen. Korets dobbeltsædede stolestader fjernes, og gulvet hæves til 2 trins højde. Prædikestolen drejes en kvart omdrejning og får nu en trappeopgang fra koret. Døbefont og dåbshimmel flyttes frem til korbuen. Kirken får nye stolestader, støbejernsgitteret ved knæfaldet med Basse Føns' kronede monogram fra 1871 fjernes ved og erstattes med et mindre af træ. Hatteknagene på "sværdsiden" fjernes, og nye nummertavler opsættes. Ved udgangen findes en fattigblok fra før 1861. Det gamle Roerslev-Margaard orgel fra 1899, der i øvrigt stadig fungerer i Fårup kirke, Århus stift, erstattes i 1940 af et nyt, som igen udskiftes med et større 1987, et Frobenius orgel. De nyere lysekroner er fra 1916 og 1956. J våbenhuset er opsat en præstetavle i 1994. Kirken havde 2 klokker i 1589 og har det stadig. De nuværende er en mindre fra 1610 og en større omstøbt Mariaklokke fra 1859.

Kilder:

Trap Danmark, syns protokoller, nationalmuseets optegnelser m. m. P.S. Feddersen april, 1996

Antagelig fra Valdemarstidens kirkebygningsperiode ca. 1150 - 1200. En anelig landsbykirke på et lavt terræn tæt ved et vadested.

Et kvadratisk kor med profileret sokkel, et skib lidt bredere og næsten dobbelt så langt som koret, men kun med skråkantsokkel. Materialet granitkvadre, dog er skibets vestende delvis af rå kamp. Højtsiddende rundbuede og smigede vinduer, et ses endnu som murblænding i sydmuren ved våbenhuset. Kvindedør mod nord og mandsdør mod syd er rundbuede og kvaddersatte. Enkel døbefont af granit med fod, stilk og kumme, stod oprindeligt mellem de to døre.

Hindsgavls nærhed og stedets trafikale beliggenhed ved vadestedet, indførelse af tiende og tidens behov for kirkens beskyttelse resulterede i et så aneligt kirkebyggeri under navnet **Nybøl kirke**.

1340 skænkes den til Dalum kloster måske som vederlag for læsning af sjælemesser for en af de på Hindsgavl boende holstenske grever og benævnes efterhånden som **Vejlby kirke**.

Udvidelser 1250 - 1500:

Altre til helgendyrkelse og tekniske muligheder medførte byggeændringer. Koret får hvælving, siden udvides det mod øst til dobbelt længde og er nu længere end skibet. Kvaderstenes anvendes som det tydeligt ses på ydermuren i lag med 4 skifter munkesten (store mursten). Udvidelsen forsynes også med hvælving, og koret får 4 fladbuede vinduer, det østlige nu tilmuret, samt en såkaldt præstedør mod syd med vandret kvaderverligger og fremspringende portal. I korudvidelsen en fremspringende figursten på sydmuren. En stående løve med et vædderhoved, sad formodentlig ved mandsdøren, oprindeligt malet i stærke farver ligesom døbefonten for at tale et advarende sprog og være et værn mod datidens djævelskab og troldtøj.

Kvindedøren tilmures og kirken får et våbenhus. Både korudvidelsen og våbenhuset får blændingsprydede trappegavle, skibet får højtsiddende fladbuede vinduer og senere to fag høje, stærkt puklede krydshvælv, taget hæves, idet der over kvaderstensmuren bygges en gesims af munkesten, flere steder med savsnitskifte. Endelig udvides kirken mod vest med et velproportioneret, højt tårn i bredde med skibet.

Det fik høje murblændinger og pyramidetag. Adgang til tårnet ad en udvendig trætrappe på sydsiden. Tårnrummet fik hvælving og en spidsbuet åbning mod skibet i lighed med koret.

Senere ændringer:

En mindetavle på våbenbusets østmur meddeler, at tømmer fra Odense blev dræbt af en nedstyrtet bjælke fra tårnet. Det skete i 1648, måske tidspunktet for ændring af tårntaget til sadeltag med trappegavl og høje murblændinger samt de sjældent sete korskvadratlændinger. Kirken var tækket med bly indtil 1864, da det blev kasseret og erstattet med mørke glaserede palæsten. Adgangen til tårnet var ændret. Gennem en nybygget kvist over våbenhuset kom man ind på skibets hvælvingloft og videre til tårnet.

Koret:

Efter korudvidelsen flyttedes alteret mod øst og genopbyggedes af munkesten. Heri er en mindre relikviegrav, der dog er tom i dag.

I begyndelsen af 1500 tallet fik kirken sin nuværende katolske altertavle, hvis sidefløje er borte. Efter de sidste undersøgelser er den sandsynligvis fra Claus Bergs værksted i Odense, det gælder i alt fald krucifikset med det karakteristiske flagrende lændeklæde. I 1867 skønnedes tavlen at være af ringe værdi og ikke bevarings-værdig. Den blev gjort ca. 20 cm. smallere og anvendt som bagbeklædning for et maleri af Mariæ bebudelse, en kopi udført af den lokale kunstner J. Chr. Schrøder og nu ophængt på skibets sydvæg. 1900 blev altertavlen "genopdaget" og sendt til nationalmuseet, hvorfra den i restaureret stand vendte tilbage til sin oprindelige plads i 1924. Predellaen havde klaret tidens tand bedre. Her vises 4 situationer fra Jesus i Getsemane have.

En sandstenstavle i træramme er ligsten for Hans Chr. Riisbrich, præst ved kirken 1729 - 1746, 4 kalkstensfliser i gulvet med indskrift dækker dog over den rigtige grav.

I panelet ved alteret to stolegavle, den ene med årstallet 1637. Er det rester af præste- og degnstol, som blev fjernet i 1911, - eller er det årstallet for de første stolestader til menigheden? Stolestaderne medførte, at døbefonten flyttedes til korudvidelsen. Dåbsfadet er fra 1500 tallet. Stolestaderne i koret var med 2 sæder, så man kunne vende sig efter præsten.

Knæfald opsattes omkring alteret.

Skibet:

Den ændrede gudstjenesteform efter reformationen krævede en prædikestol. Den blev opsat sammen med en lydhimmel og bærer årstallet 1592. Dens enkle form gav anledning til, at den blev kopieret til Sdr. Højrup kirke i 1938. Kirkeskibet, et orlogsskib, ophængt over midtergangen er blandt de ældste på Fyn. Det blev bygget af 9 styrmænd på Strib færggård og ophængt pinselørdag, den 5. juni 1813. Senere får ejeren af Strib færggård sin egen kirkestol, et lysthuslignende bur ved nordvæggen. Det blev fjernet i 1915.

Kirken var ammunitionsdepot under 3 årskrigen, og de faldne fra sognet mindes på en tavle sammen med de faldne fra 1864. Tavlen er opsat, hvor kvindedøren var, og afsløret i 1877. Kirken havde flere kalkmalerier, men overkalkning og ombygninger har ødelagt dem, kun et enkelt indivielsekors ligeledes på nordvæggen er tilbage.

Nordkapellet:

1658 får det nyoprettede Billeshave "herligheds- og patronatsretten" til Vejlbj kirke. Et par år senere overtager Urneslægten Billeshave, og nu følger et skelsættende tidsafsnit på 100 år for kirken. Slægten ønsker en begravelsesplads for sig og sine, og nordkapellet opføres. Det sker med ottedelt krydshvælv og trappegavl opført af mindre mursten og står ikke helt mål med det øvrige byggeri. Men kirken nyder godt af familiens interesse. En malmlysekroner, der nu er ophængt ved indgangen, en rigt udskåren dåbshimmel er uden tvivl gaver til kirken.

Alterkalken bærer indskriften Sivert Urne Agata Roedsteen anno 1680 og oblatæksen bærer slægtens våben. I 1690 gravsattes den første af slægten i kapellet, og i 1696 fulgte Agata Roedsteen. Hendes kisteplade, den største af dem alle, er ophængt på murens østside.

Af de med navne kendte 15 begravelser findes endnu 9 kisteplader op hængt i kapellet. 1782 hensattes 2 marmorkister under en gravhvælving med pulpitur, nyindrettet ved kapellets nordvæg. Det var de sidste af Urneslægten. De havde trods salget af Billeshave i 1760 sikret sig retten til begravelse i kirken. Hun var et barnebarn af den førnævnte Agata Roedsteen. To malerier, sidst restaureret i 1967, forestiller uden tvivl de to gravsatte.